

O PERSONALITATE PRESTIGIOASĂ ÎN ANTROPOLOGIE – DR. CANTEMIR RIȘCUȚIA (1923–2003)

Mircea-Dragomir ANDREI¹

ammircea@yahoo.com

ABSTRACT: Cantemir Rișcuția was born in Bessarabia at Cetatea Albă on September 8, 1923. He follows Faculty of Medicine at the University of Bucharest, becoming a Doctor of Medicine and Surgery. In 1949 he defended his doctoral thesis in Anthropology, „Study on malar bipartition in Romanians „, performed at the „Fr. I. Rainer Institute „. Initially he worked as museum curator, then assistant at the Institute of Anthropology and the Institute „I. Cantacuzino”. Between 1956–1993 he is a researcher at the Center for Anthropological Researches „Fr. I. Rainer”, Forensic Institute and „Victor Babeș” Institute in Bucharest.

Using the method of prof. M. Gerasimov and his own methods, as *foto stereometry*, he subsequently applied in the Netherlands and Germany, performing numerous physiognomical reconstructions, including those of prehistoric Schela Cladovei and Vărăști and also the *Homo erectus modjokertensis*, pithecanthrop in Indonesia. Together with his wife, Ms Irina Rișcuția, his permanent collaborator, carried out an extensive study of anthropology population of over 6,000 inhabitants of the Apuseni region. Together his wife Ms Irina Rișcuția he collaborated with several museums in Romania. At The Antipa Museum performed between 1965–1966, five microdioramas on „The origin and evolution of Man”, then the room „The Human Evolution” at Banat Museum in Timișoara etc. Particularly significant has been over the years, Dr. Rișcuția’s collaboration with police on physiognomical reconstruction of victims, and especially criminals, of which the best known is „Râmăru case”, a serial killer.

Dr. Cantemir Rișcuția participates to numerous international scientific meetings, where his achievements are appreciated laudatory.

¹ Muzeografula Muzeul Național de Istorie Naturală, „Grigore Antipa”; membru asociat al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române

KEYWORDS: Cantemir Rîșcuția; Anthropology, Antipa Museum, Police, criminals

Cine a vizitat Muzeul „Grigore Antipa” înainte de anul 2009, nu se poate să nu-și amintească cele cinci microdiorame de la demisol, având ca temă „Originea și evoluția Omului”. Puțini sunt însă cei ce știu că realizarea lor a aparținut renumitului antropolog Dr. Cantemir Rîșcuția și soției, dna Irina Rîșcuția, colaboratoarea sa de o viață.

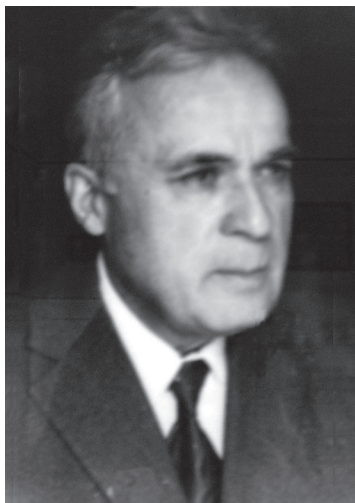

Fig. nr. 1 – Dr. Cantemir Rîșcuția (1923–2003)

Prima întâlnire cu Muzeul Antipa a constituit un moment important pentru tânărul Rîșcuția, pentru conturarea orizontului viitoarelor sale investigații, așa cum au fost și experiențele sale speologice. După zeci de ani de la acea primă întâlnire, realizarea celor cinci microdiorame la Muzeu i-au adus cunoscutului antropolog nu numai satisfacție profesională, dar și o sumă de bani, după cum notează în memoriile sale: *„Totul a început în anul 1965, când cu banii obținuți pentru munca la cele cinci microdiorame ce ilustrau etapele evoluției omului, realizate pentru Muzeul de Istorie Naturală „Grigore Antipa” am putut participa, împreună cu soția mea, Irina Rîșcuția, la cel de al XII -lea Congres Internațional de Antropologie și Etnologie, care s-a desfășurat la Moscova”*. Participarea la acel congres avea

să-i aducă în viitor realizări excepționale în antropologie și recunoașterea lor internațională.

Este regretabil că despre Dr. Cantemir Rîșcuția, o personalitate românească remarcabilă, recunoscut peste hotare drept cercetător de talie mondială, om de o vastă cultură, medic, antropolog, lingvist, istoric, pictor și sculptor, s-a scris atât de puțin.

Ca vechi muzeograf la Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” am datoria de onoare să prezint măcar o parte din viața și realizările acestui savant care, împreună cu soția, dna Irina Rîșcuția, artist plastic, a contribuit esențial la dezvoltarea antropologiei, atât pe plan național, cât și în afara granițelor României.

Cantemir Rîșcuția a văzut lumina zilei în Basarabia, la Cetatea Albă, la 8 septembrie 1923. Tatăl său, Moise Rîșcuția, originar din Rîșculița-Hunedoara, a fost militar de carieră, ofițer în armata austro-ungară, iar după destrămarea imperiului a devenit comandantul Gărzii Naționale Române din Arad, al cărui statut de organizare și funcționare, întocmit de Moise Rîșcuția, a devenit obligatoriu pentru gărzile naționale din toate cele 26 de județe românești din Transilvania. După Unire, Moise Rîșcuția, împreună cu militarii săi, riscându-și viața, a prevenit și combătut acțiunile ostile ale gărzilor maghiare, a dejucat câteva comploturi, a asigurat protecția militară a populației românești de pe Valea Crișului Alb și Mureșului și s-a opus categoric tentativelor de dezarmare a Gărzii Naționale Române. În 1919 a fost arestat și întemnițat la Szegedin de către autoritățile maghiare. După prima condamnare este eliberat în urma unui ordin al Generalului Berthelot, dar curând este arestat din nou și condamnat la moarte prin spânzurătoare. Mult încercat în lupte, alături de soldații săi în clipe grele, ofițerul Moise Rîșcuția știa cum să se apropie de oameni, cum să discute cu ei și să le explice o situație, cu argumente convingătoare. Astfel se pare că a reușit să-l convingă pe temnicierul său, un jandarm maghiar, de adevăratul mers al vremurilor, de stăpânirile trecătoare... Motivul pentru care temnicierul maghiar a hotărât într-una din zile să descuie ușa celulei condamnatului la moarte lăsându-l să evadeze, va rămâne un mister... Moise Rîșcuția a ajuns din nou la Arad, în orașul de pe Mureș. În 1923, pe când se afla cu regimentul său „Dimitrie Cantemir” la Cetatea Albă, i se naște un băiat căruia îi va da numele de Cantemir.

După studiile elementare, între 1934–1942 Cantemir urmează cursurile liceului teoretic „Moise Nicoară” din Arad. În primii ani de liceu

tânărul Rișcuția nu-și propusese un anumit ideal profesional. Era atras de științele naturii. Îl interesau atât animalele actuale cât și cele fosile, precum și oamenii preistorici. „*Eram adolescent în clasa a IV-a a liceului „Moise Nicoară” din Arad, când mi-au ajuns în mână publicații germane de antropologie, tratând despre ultimele descoperiri de hominizi fosili din Java, identificați și luați în studiu de către celebrul profesor Ralph von Koenigswald, geolog și antropolog german. În timpul acela nu-mi puteam imagina că trei decenii mai târziu aveam să studiez și să lucrez în laboratorul și la catedra acestui ilustru savant, un subiect încă inedit pe care mi l-a propus spre cercetare*”, notează Cantemir Rișcuția în amintirile sale.

Între 1942–1949, mutându-se cu familia la București, urmează Facultatea de Medicină Generală și cursurile Facultății de Științe, numită nouă ani mai târziu, Facultatea de Biologie a Universității București.

În 1949 devine doctor în Medicină și Chirurgie, iar în același an 1949 își susține teza de doctorat în Antropologie, având ca titlu „*Studiu asupra bipartiției malare la români*”.

Pe lângă studiile de medicină și biologie, tânărul Rișcuția a fost interesat și de sculptură, fiind conștient de talentul său, pe care a dorit să-l verifice, să-l cultive în preajma unui mare maestru și s-a dus la Constantin Baraschi. Se pare că în ziua respectivă maestrul nu era în cea mai bună dispoziție și l-a invitat pe novice să-și caute singur, printre numeroasele mulaje din atelier, un subiect la alegere. Și, a știut să-și aleagă subiectul! Pe o mobilă veche, ocolită de toți cei dinaintea lui, o mască a lui Beethoven tânăr! Știa că în lume era cunoscut doar portretul genialului compozitor german realizat după masca sa mortuară. Cantemir Rișcuția s-a apucat de lucru și cu tenacitatea care îl caracteriza, atât ca medic antropolog, cât și ca artist plastic, a reușit să realizeze un bust care ne înfățișează un Beethoven tânăr și viguros, pe la 34 de ani. Cu sprijinul Consiliului județean de cultură și al Filarmonicii din Arad, la Uzina de vagoane Arad au fost turnate în bronz două copii ale sculpturii. Una a fost donată și expusă la Filarmonica din Arad, iar cea de a doua a fost dăruită de soții Rișcuția Muzeului memorial Bethovenhaus din Bonn.

Rișcuția își începe cariera îndeplinind funcția de conservator de muzeu. Astfel are ocazia să se ocupe de colecțiile ilustrului anatomist Prof. F. I. Rainer, păstrate la Institutul de Antropologie al Facultății de Medicină din București. Una dintre primele sale lucrări, publicată în 1951 și intitulată „*Expunerea muzeistică a evoluției omului prin tehnica picturii pe*

sticlă în negatoscop”, aparține domeniului muzeologic. Ea dezvăluia deja preocuparea tânărului Rîșcuția în găsirea unor soluții noi de prezentare muzeistică a datelor științifice sub o formă accesibilă și artistică. De altfel, medicul, antropologul și biologul Cantemir Rîșcuția a avut de-a lungul anilor o colaborare fructuoasă cu lumea muzeală.

În 1964–1965 soții Rîșcuția realizează la Muzeul Antipa, în întregime, cele cinci microdiorame ilustrând principalele etape ale evoluției omului, pornind de la schițele preliminare, la modelarea personajelor și pictura fundalurilor. Microdioramele, care ofereau o informație accesibilă, clară, sintetică și în același timp, într-o prezentare artistică foarte atrăgătoare, au captat interesul publicului vizitator mai bine de patru decenii. Fotografiate, filmate, comentate de televiziunile mai multor țări europene, aceste microdiorame au fost punctul de pornire a numeroase alte expuneri muzeografice. Din păcate, au fost desființate după 2008, cu ocazia *reinventării* Muzeului Antipa.

În 1975, soții Rîșcuția realizează la Muzeul Banatului din Timișoara o frumoasă și interesantă sală, cu tema: „Evoluția Omului”. Panouri sinoptice, basoreliefuri din tipologia antropologică, expansiunea hominidelor fosile pe mapamond, o frescă ce reproducea figuri pictate din peșterile de la Lascaux și Altamira precum și o suită de reconstituiri statuare ale etapelor antropogenezei asigurau o reușită profesională de excepție, mult apreciată de publicul vizitator și motiv de mândrie pentru muzeografia timișoreni. Din păcate, sala cu această destinație a existat doar până în 1980, când în urma unei vizite a Elenei și Nicolae Ceaușescu, întreaga prezentare a trebuit să fie demontată și în cel mai scurt timp opera soților Rîșcuția a fost depozitată la subsol, lăsând loc istoriei oficiale a partidului...

Și alte muzee de istorie naturală au beneficiat de competența și talentul soților Rîșcuția. În 1975 „Muzeul Porților de Fier” de la Drobeta-Turnu Severin (13 reconstituiri în sala de antropologie), apoi Muzeul de Științe Naturale din Bacău ș.a.

Peste ani, în 1994, la 12 octombrie, avea loc la Muzeul Antipa deschiderea oficială a expoziției „*Reconstituirea antropologică – sinteză a științei și artei*”, o retrospectivă a realizărilor Dr. Cantemir Rîșcuția și soției sale, dna Irina Rîșcuția. La organizarea expoziției au colaborat muzeograful Alexandru Marinescu și graficianul Mircea Șerban. Piesele expuse proveneau de la Muzeul „Gr. Antipa”, Muzeul Banatului din Timișoara, din colecția Dr. Rîșcuția și de la Poliția Capitalei. Găzduită mai întâi la Muzeul

Antipa din București, între 12 octombrie 1994 – 6 februarie 1995, expoziția retrospectivă avea să ajungă, într-o nouă prezentare și la Muzeul de Biologie Umană din Ploiești. Astfel, datorită extraordinarelor reconstituiri antropologice, vizitatorul a putut să întâlnească peste timp, oameni ce au trăit pe acest pământ în urmă cu secole sau milenii. A putut să înțeleagă importanța acestei științe pentru îmbogățirea cunoașterii umane, precum și meritele excepționale ce revin în acest sens soților Rîșcuția.

În 1963–1964 Dr. Rîșcuția lucrează în domeniul statisticii biologice și cibernetice, la Uniunea Societăților de Științe Medicale. În 1965, împreună cu soția, participă la cel de al XII-lea Congres Internațional de Antropologie și Etnologie, de la Moscova. La Congres „*prietenul nostru, antropologul budapestan prof. Janos Nemeskesi, ne-a făcut cunoștință cu ilustrul geolog și descoperitor Ralph von Koenigswald, aflat la acea vreme încă în floarea vârstei. (...) Nu mică a fost mirarea profesorului german când soția mea i-a relatat că îi realizase cu două săptămâni în urmă la București, portretul (...). In cursul celor 18 zile cât a durat Congresul, am avut ocazia să-i vorbesc savantului german despre preocupările noastre de paleoantropologie și în special despre problema reconstituirii grafice și plastice a portretului omului fosil. Prezentasem cu acea ocazie la Moscova, cunoscutului savant M. M. Gherasimov, primele noastre lucrări de reconstituire a feței unor hominizi fosili, pe care le-am efectuat împreună cu soția mea, Irina Rîșcutia. Acesta le-a apreciat foarte mult și ne-a făcut o primire extrem de prietenoasă*”, notează Cantemir Rîșcuția în memoriile sale. Este vorba despre reconstituirile fizionomice pe serii de cranii, pe care soții Rîșcuția le realizaseră la cimitirele de la Histria, Târpești și Orlea, folosind atât metoda profesorului Mihail Mihailovici Gherasimov cât și metode proprii. La finalul Congresului, profesorul von Koenigswald propune soților Rîșcuția studiul și reconstituirea craniului și fizionomiei unei fosile feminine de pitecantrop *Homo erectus Koenigswaldii secundus*, Sangiran II, pe care o descoperise în 1923 și n-o oferise nimănui spre studiu. „*Am acceptat, și mulajul acestui craniu ne-a sosit la București în toamna aceluiași an, iar în 1968 am putut duce la Universitatea din Utrecht reconstituirea craniului și feței lui Homo erectus erectus Sangiran II, și am predat-o prof. von Koenigswald*” relatează în continuare Dr. Rîșcuția. Profesorul von Koenigswald împreună cu antropologul indonezian Teuku Jacob vor confirma ulterior corectitudinea și veridicitatea reconstituirii.

În 1967–1968 Dr. Rîșcuția obține o bursă de studii și cercetare în Olanda, la Institutul de Antropologie din Utrecht, condus de prof. Johan

Höyzinga și la Institutul Geologic al Universității din Utrecht, condus de prof. Koenigswald. Este momentul să amintim aici metoda originală de studiu stereomorfologic – *fotostereometria*, metodă imaginată de Cantemir Rîșcuția încă din anii de studiu. „*In cadrul Universității din Utrecht, (...) am organizat prima stație de cercetări fotostereometrice pe eșantioane de populație actuală și primele cercetări de morfologie structural – antropologică, pe baza acestei metode fotostereometrice*”. Și-a experimentat metoda fotostereometrică pe serii de studenți ce proveneau din Europa, Africa și Asia și-i ofereau posibilități optime de comparație somatologică. Metoda va fi aplicată mai târziu și în Germania. În aceeași perioadă, Dr. Rîșcuția primește spre studiu și reconstituire o fosilă ce urma să devină celebră în scurtă vreme. Iată cum ne relatează savantul însuși momentul acesta atât de important din cariera sa: „*Într-o zi, aflându-mă în laboratorul prof. von Koenigswald, acesta a scos din casa de fier a biroului său o fosilă originală de pitecantrop javanez și mi-a dat-o cu următoarea mențiune: „Această fosilă nu am încredințat-o până acum nimănui spre studiu, dar dumitale ți-o pun la dispoziție să-i faci reconstituirea craniană și fizionomică*”. Era vorba despre calota de copil de *Homo erectus* de la Modjokerto din Java, pe care prof. Koenigswald o descoperise în 1928, în timpul cercetărilor efectuate în această insulă. „*În atâtea decenii (...) ar fi putut să o ofere altor specialiști, (...), dar el m-a ales pe mine ca specialist de încredere ceea ce m-a onorat foarte mult. Nu i-am înșelat încrederea pentru că nu-mi stătea în fire și îl prețuiam în mod deosebit. L-am mai revăzut de câte ori am putut trece prin Germania, (...). Li păstrez o amintire din cele mai bune acestui binefăcător al meu*”. În urma unui studiu deosebit de meticulos, care a durat peste un an, soții Rîșcuția au realizat, după mulajul calotei craniene a pitecantropului *Homo erectus modjokertensis*, chipul copilului de la Modjokerto, care trăise în urmă cu mai bine de un milion trei sute de mii de ani! Reconstituirea „Copilului de la Modjokerto” a fost filmată etapă cu etapă, timp de trei luni de către Studioul „Al. Sahia”, și a rezultat un film de 12 minute. În 1970, aceasta a reprezentat o premieră mondială și o realizare de mare succes a documentarului românesc.

Îmi amintesc și acum cu cât interes am urmărit acel film, care purta titlul „Copilul de la Modjokerto” și a fost difuzat în cadrul emisiunii „Teleenciclopedia”. Nu mă gândeam atunci că după mai bine de două decenii voi avea deosebita onoare și plăcere să-i cunosc personal pe Dr. Rîșcuția și pe soția domniei sale, dna Irina Rîșcuția.

Cele două reconstituiri realizate după fosilele descoperite în Java de prof. Koenigswald, *Homo erectus Koenigswaldii secundus* Sangiran II și *Homo erectus modjokertensis*, precum și filmul-document se află astăzi la mai multe Muzeu și Universități din lume, printre care, Muzeul de Antropologie al Universității din Jogjakarta, Musée de l'Homme din Paris, Universitatea din Mainz, Filmoteca de Aur de la Bruxelles etc.

Vizita în România, în 1969, a renumitului profesor german Bernhard Rensch, invitat de biologul clujan Mihai Șerban, a fost o ocazie favorabilă și pentru Dr. Cantemir Rîșcuția, deoarece la recomandarea profesorului către Comunitatea Germană de Cercetare Științifică (D.F.G), a fost invitat în 1972, ca profesor-oaspete (Gastprofessor) cu o bursă Deutsche Forschungsgemeinschaft, la mai multe institute de antropologie din Germania, printre care la Universitatea din Braunschweig. Acolo va realiza reconstituirea fizionomică a femeii de la Steinheim (*Homo sapiens praesapiens steinheimensis*) lucrare ce i-a fost propusă de prof. Gottfried Kurth. În același an îl găsim pe savantul român și la Mainz, Giessen și Düsseldorf, realizând o serie de reconstituiri fizionomice grafice ale unor oameni din preistoria Germaniei.

„În linie paternă, strămoșii mei au provenit din Munții Apuseni ai Transilvaniei: din Țara Zarandului (pe cursul superior al Crișului Alb) și din Țara Moșilor (pe cursul superior al Arieșului, la poalele muntelui Vlădeasa). Numele meu de familie se leagă de toponimicul Rîșculița, consemnat în 1525 în documente și derivat din toponimicul învecinat Rîșca, la rândul său consemnat în documente la 1427. Ambele comunități situate în Comitatul Zarandului (...). Bunicul meu, Dumitru Rîșcuția, primar timp de 40 de ani al comunității Rîșculița, l-a găzduit și îngrijit adesea pe Avram Iancu, în perioada sa de declin, când acesta în drumurile sale, poposea în Rîșculița. (...)” Mama marelui antropolog, Veturia Sterea Sulutin de Cărpiniș, își avea origini atât în Țara Moșilor (Abrud și Bistra), cât și în ținuturile moldavo-maramureșene, prin ascendenți ce mergeau până la Ștefan cel Mare, dar și în ascendenți din neamul basarabenilor, mergând până la Mircea cel Mare, după cum aflăm tot din memoriile Dr. Rîșcuția.

Fiul colonelului Moise Rîșcuția, devenit antropolog de renume, avea să realizeze, peste timp, o reconstituire cu mare valoare sentimentală: chipul tatălui său – o figură energică, impunătoare, de om în puterea vârstei.

Rîșculița, comuna natală a lui Moise Rîșcuția, este situată la poalele dealului Măgura. După mulți ani, Cantemir și Irina Rîșcuția au hotărât să

întreprindă o vastă cercetare antropologică în Munții Apuseni. Au străbătut cu piciorul sute de kilometri, vizitând 22 de sate, în care au investigat antropologic peste 6000 de localnici. Au întocmit fișe de observație somatometrice, somatoscopice, genealogice, aceasta însemnând circa 300 date de observație și fotografii pentru fiecare subiect! Au adunat cu meticulozitate și dăruire un material documentar imens, ce demonstrează continuitatea populației românești din Apuseni, prin descoperirea unor prototipuri umane cu caractere străvechi. Constituția antropologică locală se înscrie cert, în profilul populațiilor montane europene vechi, din paleoliticul superior până azi, ce se regăsesc începând din Scandinavia, Germania și, mai ales, în Europa centrală. Rezultatele studiului au fost publicate anual în Temele de plan ale Institutului „Victor Babeș”.

Soții Rîșcuția au fost de multe ori solicitați de arheologi, atunci când s-au găsit urme ale civilizațiilor trecute pe teritoriul României. Printre reconstituirile importante din preistoria țării se numără doi războinici și o femeie din epoca epipaleolitică, de la Schela Cladovei, și o femeie din neolitic, aparținând culturii Boian-Vărăști. Deosebit de impresionantă este reconstituirea unuia dintre războinici, după un craniu care a fost descoperit având înfipt în sinusul maxilar vârful de silex al unei săgeți. Lucrarea este absolut artistică, deoarece pe chipul reconstituit al bărbatului, cei doi au reușit să redea expresia de groază și durere ce i-a marcat ultima clipă de viață. Piesa se află expusă la Muzeul „Porților de Fier” din Drobeta-Turnu Severin.

În cimitirul mănăstirii Snagov fuseseră găsite trei cranii. Despre unul dintre ele se credea că este al marelui pictor Ion Andreescu. Dr. Rîșcuția a fost cel care prin reconstituirea fizionomiei a confirmat că acel craniu era într-adevăr al pictorului.

În 1977, Cantemir Rîșcuția a făcut parte, în calitate de antropolog, dintr-o delegație care a plecat la Palermo să investigheze împrejurările morții și locul înhumării lui Nicolae Bălcescu. Din delegație făceau parte istoricul Dan Berindei, istoriograful și biograful lui Nicolae Bălcescu – Horia Nestorescu-Bălcești și reporterul de televiziune Aristide Buhoiu. Conform mărturiei unui marinar român, Șerban Gheorghiu, trupul marelui revoluționar mort în exil s-ar fi aflat în galeria de mumii din catacombele Capucinilor. Presa vremii speculase din plin informația, încât aceasta a ajuns și la urechile „conducătorului iubit”. Nicolae Ceaușescu, dornic să-și facă un titlu de glorie din aducerea în țară a osemintelor lui

Bălcescu, este de acord cu trimiterea respectivei delegații în Italia. Înaintea plecării în expediție, dr. Rîșcuția i-a cerut biografului Nestorescu-Bălcești toate documentele fotografice și grafice privind persoana celui căutat. A făcut măsurările necesare, a stabilit unghiurile și proporțiile craniului pentru vârsta pe care o avusese marele revoluționar în anul decesului. La Palermo, istoricii s-au aflat în arhive și biblioteci, antropologul a luat în studiu peste 2000 de schelete și mumii. Până la urmă, cercetările au arătat că Nicolae Bălcescu nu fusese înhumat în groapa comună. „Comuna sepultura” nu era nicidecum groapa comună a săracilor. Rămășițele pământești ale revoluționarului român pașoptist se află într-un osuar de onoare al Capucinilor, care a fost sigilat în urma unei epidemii de holeră. Bibliotecarul de la biblioteca mănăstirii capucinilor i-a arătat doctorului Rîșcuția, chiar placa ce marca locul din osuar unde fusese depus corpul lui Nicolae Bălcescu. Speculația comunistă, cu scop politic, despre moartea în sărăcie a marelui patriot, s-a dovedit falsă. Bălcescu, fiind mason, se bucurase de sprijin material până în ultima clipă.

Fig. nr. 2 – Soții Rîșcuția la lucru

În urmă cu câteva decenii Irina și Cantemir Rîșcuția au realizat reconstituirea vitală a feței unuia dintre martirii creștini descoperiți la Tropaeum Traiani, de binecunoscutul profesor Ion Barnea, în timpul

săpăturilor din 1971–1973. Fragilitatea craniului, starea precară în care se afla, nu permitea o reconstituire plastică. De aceea, cei doi antropologi au realizat doar un desen al chipului sfântului. Descoperirea moaștelor martirilor de la Adamclisi a fost ținută în secret de Securitatea regimului comunist. Osemintele au fost repede împachetate împreună cu resturi de la săpături și expediate în taină la Centrul de Cercetări Antropologice al Academiei Române, unde au rămas până în 2006, când au fost restituite Arhiepiscopiei Tomisului. Deoarece autoritățile din acea vreme au interzis să se pomenească vreun cuvânt legat de faptul că relicvele aparțineau unor martiri creștini, studiul soților Rîșcuția, publicat în revista „Pontica”, în 1978, relatează sec, în termeni de specialitate, despre „*craniul «A» din cripta bizilicii simple (A) de la Tropaeum Traiani*„.

Începând din anul 1970, Dr. Rîșcuția împreună cu soția sa devin colaboratori permanenți ai poliției în edificarea unor cazuri complicate, cu puține elemente, așa cum a fost celebrul caz Râmăru, un ucigaș în serie ce teroriza Bucureștiul, în acel an. Criminaliștii au apelat atunci, pentru prima oară în istoria crimelor din România, la un specialist în antropologie. Aveau ca „probă” doar un mulaj dentar, mai precis, un dinte și jumătate! Și voiau chipul criminalului. Dr. Rîșcuția nu mai lucrase niciodată cu atât de puține elemente. Un mulaj dentar executat pe baza „unui dinte și jumătate”. Mai exact, atât pătrunsese în carne mușcătura criminalului, de pe sânul stâng al victimei și atât a ieșit pe mulaj. Pentru contur existau urme superficiale. Au fost ridicate cu hârtie și țiplă, iar cu penița topografică și tuș negru a fost desenat conturul exact al dinților. Dr. Cantemir Rîșcuția și prof. dr Petre Firu s-au apucat de treabă. Ore, zile, săptămâni... Expertiza odontostomatologică a arătat că individul avea vârsta cuprinsă între douăzeci și șase și treizeci și cinci de ani și prezenta o anomalie dentară. După nenumărate măsurători, diferite studii și cercetări, raportul Rîșcuția-Firu conținea o serie de date concrete privind statura, forma capului, fizionomia, culoarea părului și a ochilor etc. După apariția celei de a doua victime, antropologul nu a mai avut nicio îndoială. Dintre cele patru schițe întocmite inițial a ales-o pe cea care, de la început, i s-a părut cea mai apropiată de portretul criminalului. Portretul-robot astfel realizat a fost distribuit la toți lucrătorii miliției din teritoriu. Mărturiile victimelor rămase în viață au întregit descrierea criminalului, care a fost prins, condamnat și executat. Soția antropologului, dna Irina Rîșcuția a povestit într-un interviu, cum pe Dr. Rîșcuția l-au ajutat foarte mult studiile de sculptură făcute în tinerețe

și cum, de la început, alesese unul dintre cele patru portrete pe care le schițate după analiza amprenteii dentare. *„Era convins că așa arăta criminalul. (...) Când l-au prins, soțul meu a fost chemat la identificare. Asemănarea cu desenul făcut de el era așa de mare, încât chiar și soțul meu a rămas uimit...”*, și-a amintit dna Irina Rîșcuția.

Multe dintre cazurile ce riscau să rămână nerezolvate și-au găsit dezlegarea grație muncii de excepție a familiei Rîșcuția, de-a lungul anilor. Unul dintre acestea a fost și descoperirea unui cadavru în putrefacție în lacul Herăstrău. Purta încă bijuterii de aur, ceea ce arăta că motivul crimei nu fusese jaful. În urma colaborării cu Dr. Rîșcuția a fost reconstituit un portret aparținând tipologiei negroide. Având la îndemână portretul, criminaliștii au reușit să identifice victima: un cetățean de culoare dispărut în condiții misterioase. Cantemir Rîșcuția este considerat unul dintre primii realizatori de portrete-robot din România. Despre activitatea soților Rîșcuția în domeniul criminalistic au fost publicate, după câteva decenii, mai multe articole interesante în ziarul „Ziarul”, care în prezent nu mai apare.

Regimul comunist a acordat prea puțină importanță paleoantropologiei și antropologiei istorice, domenii în care profesorul Cantemir Rîșcuția avea mult mai multe de spus. Dacă în țară era încă prea puțin cunoscut, în cercurile științifice internaționale savantul român s-a bucurat de mare stimă și prețuire, fiind solicitat adesea să-și spună părerea și să contribuie la definitivarea unor deosebit de importante cercetări de specialitate.

Drept recunoaștere a realizărilor sale științifice, prof. dr. Cantemir Rîșcuția a fost ales membru în: Consiliul Permanent al Uniunii Internaționale a Științelor Antropologice și Etnologice (I.U.A.E.S.); Asociația Antropologilor Europeni (E.A.A.); Societatea Germană de Antropologie și Genetică (D.S.A.G.). Împreună cu soția a făcut parte din Grupul CFI- Düsseldorf.

De-a lungul anilor, Dr. Rîșcuția a lucrat ca asistent la Institutul de Endocrinologie și la Institutul „Ion Cantacuzino” din București, cercetător științific principal la Centrul de Cercetări Antropologice „Francisc I. Rainer” al Academiei, cercetător științific principal la Institutul Medico-Legal, unde înființează primul laborator de antropologie medico-legală. Timp de 23 de ani (1970–1993) este cercetător științific la Institutul „Victor Babeș”, unde înființează laboratorul de Antropobiologie. În cadrul aceluiași Institut inițiază teme de cercetare antropologică populațională. Într-una

dintre aceste teme s-a înscris și studiul vast întreprins de soții Cantemir și Irina Rîșcuția, asupra localnicilor din 22 de comune din zona Munților Apuseni, la care deja ne-am referit.

Dr. Cantemir Rîșcuția a fost preocupat și de domeniul învățământului.

Invitat fiind ca *gastprofessor* în Germania, dr. Rîșcuția conferențiază la cinci universități: Braunschweig, Mainz, Giessen, Düsseldorf și Bonn. Cu toate că își dorea ca și în țară să instruiască generațiile tinere, trezindu-le pasiunea pentru domeniul atât de interesant pe care-l stăpânea, în România a fost solicitat ca profesor mult prea puțin față de cât ar fi meritat să fie. A ținut cursuri la Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, apoi la Universitatea Ecologică din București, unde a deținut Catedra de antropologie a Facultății de științele naturii, și tot în București, la Universitatea „Titu Maiorescu”. Pentru studenți, în 1991, a redactat un *Curs de Antropologie* (Prelegeri de antropologie), multiplicat în forma dactilografiată. Cursul urmează să fie retipărit, în condițiile grafice actuale, pentru studenții secției de Antropologie de la Universitatea „Vasile Goldiș” din Arad.

În perioada 1980–1990, savantul român nu mai primise nicio viză pentru ieșirea din țară, chiar dacă fusese invitat de nenumărate ori să participe la întâlniri științifice internaționale, dar din 1990 până în 1999, aproape în fiecare an va fi prezent, în diferite colțuri ale lumii, la congrese, conferințe și simpozioane internaționale. În 1990, cei doi antropologi români au făcut o vizită în Franța. La „Muzeul Omului” din Paris au avut marea bucurie să-l reîntâlnească pe vechiul coleg indonezian Teuku Jacob, acum o personalitate marcantă în domeniul paleoantropologiei. Au putut astfel să-i explice de ce cu ani în urmă nu putuseră să dea curs repetatelor lui invitații în Indonezia... Așa se face că în 1992, la Institutul „Victor Babeș” unde lucrau, soții Rîșcuția primesc o nouă invitație, însoțită și de o sumă în valută suficient de mare. Astfel au ajuns cei doi antropologi să participe la Conferința de Paleoantropologie Umană, organizată chiar de Dr. Teuku Jacob, la Jogjakarta. La Conferință a fost prezentat, cu mare succes, filmul „Copilul de la Modjokerto” și „... am expus și cele două reconstituiri de pitecantropi, oferindu-le Universității de Antropologie din Jogjakarta, unde am putut vedea și fosilele originale, bine păstrate în safe-ul muzeului Universității”, notează Dr. Rîșcuția. Cu această ocazie soții Rîșcuția au vizitat cu emoție cele două localități javaneze din care proveneau cele două fosile preistorice cărora, cu ani în urmă, le redaseră chipul. Dintre invitați, au fost singurii europeni.

O echipă condusă de prof. dr. Iosif Viehmann descoperă în 1974, în peștera Vârtop, din comuna Arieșeni, județul Alba, „Sala Pașilor”, numită astfel după urmele de pași, umane, pietrificate. Chemat să identifice amprente, dr. Rîșcuția constată că urma de picior descoperită aparține Omului de Neanderthal, cunoscut ulterior ca „Omul de Vârtop”. Este cel mai vechi semn al prezenței umane, din România. Profesorul Viehmann hotărăște decuparea și detașarea urmei, pentru a fi studiată în laboratorul Muzeului „Emil Racoviță” al Institutului de Speologie cu același nume, din Cluj. Din momentul descoperirii și până în anul 2005 au fost făcute numeroase presupuneri privind vârsta omului din peștera Vârtop. Peste ani, dr. Bogdan Onac, actualmente profesor la University of South Florida – Statele Unite, studiază un mic fragment din stalagmita formată în amprentă, în laboratorul de datare Uraniu-Thoriu, de la Universitatea din Bergen, Norvegia, și stabilește că baza fragmentului are vechimea de 62000 de ani. Cercetarea este continuată la Cluj, cu un tomograf performant și în sfârșit lumea științifică află vârsta amprenteii: peste 62000 de ani, aceasta fiind cea mai veche amprentă plantară de neanderthalian, conservată, din lume și prima datată prin metoda Uraniu-Thoriu.

Zecile de reconstituiri plastice și cele peste 230 de lucrări științifice și monografii, multe dintre ele prezentate la congrese și alte reuniuni internaționale, colaborarea cu unii dintre marii antropologi contemporani, germani, olandezi, indonezieni etc. au făcut ca numele și realizările Dr. Cantemir Rîșcuția precum și ale soției sale, Irina Rîșcuția, să fie recunoscute astăzi în lumea științifică internațională.

Dr. Cantemir Rîșcuția, cel mai cunoscut antropolog român, s-a stins din viață la 17 Ianuarie 2003, la Spitalul Elias din București, în anul în care ar fi împlinit 80 de ani. A fost înmormântat la Arad, în Cimitirul „Eternitatea”.

Țin să aduc mulțumirile mele călduroase și să-mi exprim toată grațitudinea doamnei Irina Rîșcuția, pentru amabilitatea și disponibilitatea cu care ne-a pus la dispoziție un vast material legat de viața și activitatea Dr. Cantemir Rîșcuția, precum și pentru sugestiile valoroase și susținerea permanentă, fără de care lucrarea de față ar fi fost mult mai săracă sau nu ar fi fost deloc.